

SOU 2024:25 En effektivare tillsyn av socialtjänsten

Synpunkter från Roks, Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejourer i Sverige

Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejourer i Sverige, Roks, är en feministisk organisation vars uppgift är att synliggöra och motverka mäns och killars våld mot kvinnor, tjejer och barn. Vårt mål är att bidra till en förbättring av kvinnors och tjejejs livsvillkor. Roks arbetar för att synliggöra sambanden mellan kön, makt och våld samt öka kunskapen och kompetensen i dessa frågor såväl inom som utom organisationen. För Roks innefattar mäns våld mot kvinnor och tjejer utsatthet för fysisk och psykisk misshandel, pornografi, prostitution, sexuellt våld och trakasserier.

Roks ser att mäns våld kan drabba alla kvinnor och tjejer, men också att kvinnors och tjejejs livsvillkor och livsrum kan variera beroende av etnicitet, social tillhörighet, ålder, sexualitet, funktionshinder och missbruk. Därför är det nödvändigt att belysa både de erfarenheter som skiljer och de som förenar kvinnor och tjejer. Roks uppmärksammar att mäns våld mot kvinnor och tjejer även drabbar barn som lever i våldets närhet.

Kärnan i Roks verksamhet är stödet till lokala kvinno- och tjejourer i deras utveckling och arbete för kvinnor, tjejer och barn som är utsatta för mäns våld.

Sammanfattande synpunkter

Roks välkomnar ambitioner som innebär bättre möjligheter för att våldsutsatta kvinnor, tjejer och barn ska få bättre stöd och hjälp. Under lång tid har kvinnojourer och tjejourer i Sverige vittnat om faran med aktörer som driver skyddat boende för att exploatera kvinnor och barn i en utsatt situation. Tyvärr har tillståndsplikten som utformats för skyddat boende inneburit ett dråpslag för ideella kvinnojourer som i dess nuvarande utformning likställs med privata utförare och HVB. Sedan tidigare har Roks lyft kritik kring att tillståndet tvingar in kvinnojourer i en ram som inte stämmer överens med den verksamhet som bedrivs. Roks ser med oro på en utveckling gällande arbetet mot mäns våld mot kvinnor där kvinnojourernas viktiga kunskaper och erfarenheter inte värdesätts.

Roks menar också att processen kring tillståndsplikt för skyddat boende har varit otydlig och fortfarande är många delar av kraven kring tillståndet inte färdigställda. Exempelvis har Socialstyrelsens föreskrifter ännu inte presenterats men ändå har kravet om att ansöka om tillstånd redan trätt i kraft.

Då Roks motsätter sig att skyddade boenden som drivs av ideella kvinnojourer ska vara tillståndspliktiga så avstyrker vi samtliga förslag som innebär att IVO ska utöva tillsyn över dessa verksamheter.

Vi menar att kvinnojourerna bör tillåtas verka utanför myndigheternas ramar i sin helhet. Att inkludera ideella kvinnojourer i socialtjänstlagen innebär att en viktig del av det skyddsnet som

dessa verksamheter har utgjort går förlorat. I förlängningen innebär det här ett försvagat skydd och stöd till våldsutsatta kvinnor och barn.

Synpunkter efter utredningens disposition

9.2 Särskild avgift vid ej verkställda beslut

Roks tillstyrker utredningens förslag om att inte upphäva reglerna om särskild avgift

Roks tillstyrker utredningens förslag om att behålla reglerna om särskild avgift för ej verkställda beslut. Socialtjänstens insatser utgör en central del av samhällets stöd till kvinnor och barn som har utsatts för mäns våld, och det är av största vikt att dessa insatser beviljas, verkställs och utvärderas på ett effektivt och rättssäkert sätt. Tyvärr ser vi att det ofta finns brister i både rekommendationer och utförandet av dessa insatser.

Vi vill även framhålla att det är av vikt att utreda hur man ska följa upp verkställandegraden av beslut som inte kräver en individuell biståndsprövning då dessa nu hamnar utanför tillsynen. Det är viktigt att möjlighet ges för IVO att säkerställa att kommunerna uppfyller sina lagstadgade skyldigheter att tillhandahålla skydd och stöd till våldsutsatta kvinnor och barn.

9.4 Sanktionsavgift på ett par områden

Roks avstyrker delvis förslaget om att IVO ska få möjlighet att ta ut sanktionsavgifter av den som bedriver verksamhet som står under IVO:s tillsyn enligt socialtjänstlagen och brutit mot villkor som föreskrivs i verksamhetens tillstånd.

Roks menar att den införda tillståndsplikten för skyddat boende innebär regleringar och ingrep i jourernas arbetssätt som framgångsrikt har erbjudit kvinnor skydd och stöd i över 40 år.

De nuvarande kraven för skyddat boende utgår från en standardiserad modell där alla verksamheter, oavsett om de drivs ideellt, kommunalt eller av privata aktörer, likställs och omfattas av samma regelverk. Det innebär att ideella kvinnojourer, som har en helt annan verksamhetsstruktur och målgrupp än exempelvis privata skyddade boenden för avhoppare från kriminella miljöer, ställs inför samma krav och tillsyn.

Roks tycker att kvinnojourernas skyddade boenden helt ska ställas utanför socialtjänsten och därmed också dess tillsyn. Men då de nu kommer att inbegripas vill Roks framföra att tillsynen bör ta hänsyn till att organisationsformen påverkar vilken typ av verksamhet som bedrivs. För att tillsynen ska uppfylla sitt syfte måste ideella kvinnojourer särskiljas från privata aktörer med vinstsyfte.

Roks välkomnar dock ambitioner som innebär att oseriösa aktörer ska begränsas från att bedriva skyddade boenden. Roks kvinnojourer har i flera år beskrivit det ansvar som jourerna får axla när skyddade boenden drivs utan en helhetsförståelse för våldsutsatta kvinnors behov av stöd.

9.6 Roks tillstyrker förslaget om att ett vitesföreläggande ska kunna riktas mot staten

Statens institutionsstyrelse har stora brister och allvarliga missförhållanden inom sina verksamheter och det har framkommit vittnesmål om grova övergrepp på flickor som vårdas inom dessa institutioner. Vittnesmålen från exempelvis organisationen SIStjejer beskriver utsatthet för våld, sexuellt våld, avskildhet och isolering. Dessa institutioner har så pass allvarliga missförhållanden att Roks menar att dessa verksamheter helt bör avvecklas och stängas. Därför välkomnar Roks också förslaget om ett tillägg som innebär att ett vitesföreläggande får riktas mot staten.

*9.12 Utreda hur statlig kvalitetsgranskning skulle kunna införas som ny verksamhetsgren
Roks avstyrker delvis förslaget om statlig kvalitetsgranskning*

Det är positivt att man vill skärpa tillsynen och säkerställa kvaliteten även inom socialtjänsten. Det finns stora delar av denna verksamhet som behöver förbättras och Roks möter särskilt utmaningar i kvaliteten på bemötandet av våldsutsatta kvinnor och barn. Däremot menar Roks att det är helt avgörande att vad som är god kvalitet i detta arbete inte endast utformas inom ramen för myndighetens definition av god kvalitet utan att också exempelvis civilsamhället bjuds in i detta arbete. God kvalitet som definieras, utreds och följs upp, endast av myndigheter kommer inte att ge en korrekt bild av de behov som målgruppen har.

Sammanfattning

Roks vill betona att kvinno- och tjejjourers verksamhet, som har funnits i över 40 år, bygger på unika erfarenheter och kunskap om mäns våld mot kvinnor och barn. Det är avgörande att dessa jourer inte kategoriseras på samma sätt som vinstdrivande aktörer och att de får fortsätta verka för ett värdigt stöd till våldsutsatta kvinnor, tjejer och barn. Samhället behöver erkänna och värdesätta kvinnojourernas insatser för att undvika att denna viktiga del av skydds nätet försvinner.

Roks menar att effekten av IVOs tillsyn kring skyddat boende kommer att bero på hur föreskrifterna är utformade och hur väl dessa tar i beaktning att ideella kvinnojourer är väsensskilda verksamheter i förhållande till exempelvis vinstdrivande företag eller kommunala utförare. Risker är stora att även tillsynen kommer att slå fel och då drabba kvinnojourer hårdare än andra privata utförare och kommunala verksamheter.

I detta ärende har ordförande Camilla Andersson beslutat. Amanda Wickberg har varit föredragande.

Göteborg den 16 september 2024.

Camilla Andersson
Ordförande Roks